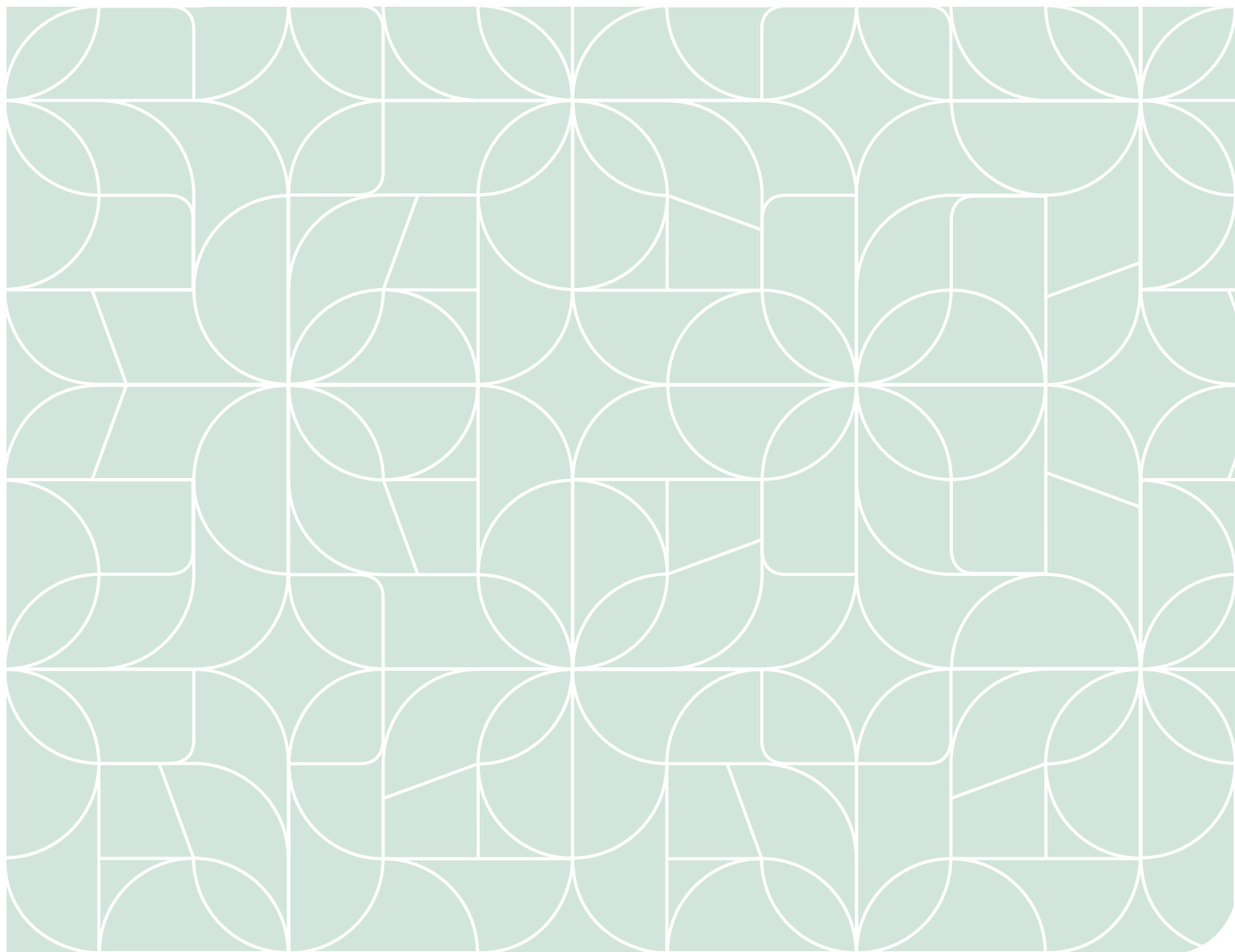


IAKTTAGELSER I KORTHET | FEBRUARI 2026

Tillsyn av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal



Tillsyn av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) utför tillsyn av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal för att stärka patientsäkerheten och förebygga vårdskador. IVO har genomfört en fördjupad analys av individer som anmälts till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) för att beskriva vilka som IVO:s mest ingripande beslut gäller.

IVO har i uppdrag att bedriva tillsyn av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal som har rätt att utöva sitt yrke i Sverige¹. Tillsynsuppdraget omfattar cirka 292 000 yrkesverksamma utövare i 22 olika legitimationsyrken. Sjuksköterskor och läkare utgör de största yrkesgrupperna, med 46 respektive 17 procent av det totala antalet utövare.² Tillsynen omfattar även personer som inte är yrkesverksamma, bland annat de som har kvar sin förskrivningsrätt.³ Legitimationens huvudfunktion är att vara en garanti för den kunskapsnivå, yrkeskompetens och lämplighet som krävs för att arbeta inom vården. Legitimationen ska även säkerställa att yrkesutövaren har de egenskaper som behövs för att förtjäna allmänhetens och myndigheters förtroende.⁴

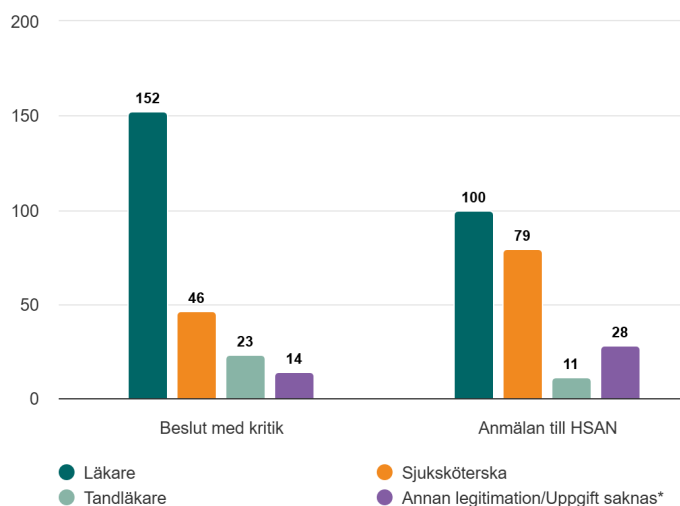
Vårdgivare och apotekspersonal är skyldiga att göra en anmälan till IVO om de misstänker att en yrkesutövare utgör en patientsäkerhetsrisk eller ägnar sig åt olämplig förskrivning av läkemedel.⁵ Andra viktiga uppgiftslämnare är andra myndigheter, allmänheten, patienter och deras närstående. Vid tillsyn av legitimerad personal granskar IVO individer vars yrkesutövning kan ifrågasättas utifrån ett patientsäkerhetsperspektiv eller ur förtroendesynpunkt. En utredning kan resultera i ett beslut utan kritik, ett beslut med kritik eller en anmälan till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) med yrkande om åtgärd som påverkar legitimationen eller förskrivningsrätten. Genom tillsynen bidrar IVO till att stärka patientsäkerheten och att vårdskador förebyggs.

Allvarliga brister i hälften av utredningarna under 2025

Under 2025 har IVO fattat beslut i 812 ärenden som rör tillsyn av legitimerad personal. Om utredningen visar att yrkesutövaren inte fullgör sina skyldigheter enligt patientsäkerhetslagen, PSL, vidtar IVO åtgärder för att skyldigheterna ska fullgöras.⁶ I drygt hälften

av fallen (453 ärenden) har IVO funnit så allvarliga brister att utredningen resulterat i ett beslut med kritik (235 ärenden) eller beslut om att anmäla individen till HSAN (218 ärenden), se figur 1. IVO anmäler en individ till HSAN när det finns skäl för beslut om prövotid, återkallelse av legitimation, återkallelse av annan behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården eller begränsning av förskrivningsrätt.⁷ HSAN beslutar sedan om en åtgärd. De senaste åren har HSAN beslutat i linje med IVO:s yrkanden i 94 procent av fallen.⁸

Figur 1. Antal beslut med kritik eller beslut om anmälan till HSAN under 2025, uppdelat på typ av legitimation.



*Avser legitimationer utöver läkare, sjuksköterska och tandläkare samt ärenden där uppgiften inte är registrerad.

Källa: Inspektionen för vård och omsorg, 2026-01-02.

Av de yrkesutövare som IVO har anmält till HSAN under 2025 arbetar 46 procent som läkare, 36 procent som sjuksköterskor och 5 procent som tandläkare. I majoriteten av fallen har IVO yrkat på återkallelse av legitimation (47 procent) eller att individen ska genomgå en treårig prövotid (47 procent). De främsta

orsakerna till anmälningarna under 2025 var brott, oskicklighet och beroendeproblematik. Resultatet för typ av yrkande och orsak till anmälningarna för 2025 är i linje med tidigare år.

Fördjupad analys av individer som IVO har anmält till HSAN

En anmälan till HSAN är det mest ingripande beslut som IVO kan fatta mot en legitimerad yrkesutövare och kan påverka individens möjlighet att fortsätta sin yrkesutövning.⁹ IVO har gjort en fördjupad analys av individer som varit föremål för tillsyn där utredningen har resulterat i en anmälan till HSAN. Syftet med analysen är att beskriva vilka individer som har anmälts, vilka orsaker som finns till anmälan, om individer förekommer i flera utredningar samt om de beslutade prövotiderna följs.

I analysen ingår totalt 486 legitimerade yrkesutövare som IVO har anmält till HSAN där tillsynen har avslutats under 2023–2025. Urvalet består av samtliga individer som efter en anmälan till HSAN har genomgått en prövotid (289 individer) eller som har anmälts till HSAN med ett yrkande om återkallelse av legitimation (197 individer).¹⁰

Läkare och män är vanligast i IVO:s anmälningar till HSAN

Bland de individer som ingår i den fördjupade analysen är det vanligaste yrket läkare (42 procent), följt av sjuksköterska (38 procent) och tandläkare (14 procent), se tabell 1. Detta kan jämföras med alla sysselsatta legitimerade yrkesutövare inom hälso- och sjukvården i Sverige år 2023, där 17 procent var läkare, 46 procent sjuksköterskor och 3 procent tandläkare.¹¹ IVO ser alltså en högre andel läkare och tandläkare bland individerna i analysen jämfört med andelen yrkesverksamma läkare respektive tandläkare i Sverige.

Mer än hälften av de som anmälts till HSAN är män (57 procent). Män är i majoritet bland anmälningarna av läkare och tandläkare, medan kvinnor dominerar bland sjuksköterskor, se tabell 1. Trots att det förekom fler kvinnor än män inom samtliga yrkesgrupper (läkare, sjuksköterska och tandläkare) i Sverige år 2023, är det en högre andel män som anmälts till HSAN bland läkare och tandläkare.¹²

Tabell 1. Antal individer som anmälts till HSAN där tillsyn avslutats 2023–2025, uppdelat på legitimationstyp och kön.

Legitimation	Kvinnor (%)*	Män (%)*	Totalt (%)**
Läkare	39 (19)	164 (81)	203 (42)
Sjuksköterska	139 (75)	46 (25)	185 (38)
Tandläkare	17 (26)	49 (74)	66 (14)
Annan legitimation	15 (47)	17 (53)	32 (7)
Totalt	210 (43)	276 (57)	486 (100)

*Avser procentandel per kön inom respektive legitimation.

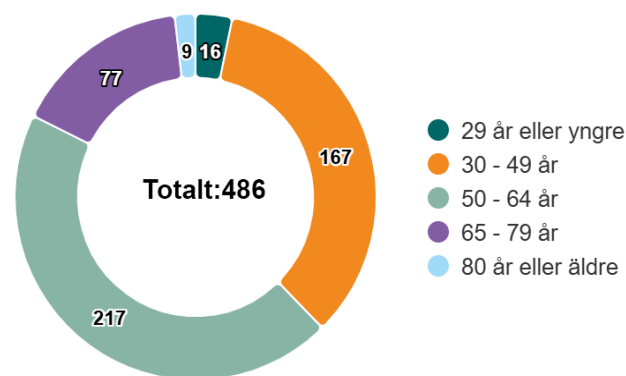
**Avser procentandel per legitimationstyp av samtliga individer.

Källa: Inspektionen för vård och omsorg, 2026-01-02.

Brister i yrkesutövningen förekommer i alla åldrar

Brister i yrkesutövningen förekommer hos legitimerade yrkesutövare i alla åldrar, från nylegitimerade till de som arbetat länge inom sitt yrke. Även pensionerade individer förekommer.

Figur 2. Antal individer som anmälts till HSAN där tillsyn avslutats 2023–2025, uppdelat på åldersgrupp*.



*Avser individens ålder när IVO inledde tillsynen.

Källa: Inspektionen för vård och omsorg, 2026-01-02.

Majoriteten av individerna i analysen är mellan 30 och 64 år. Ett fåtal individer är 80 år eller äldre. IVO kan också konstatera att några individer är yngre än 29 år, vilket innebär att de endast har haft sin legitimation ett fåtal år innan de blivit föremål för tillsyn som lett till en anmälan till HSAN, se figur 2.

Privata läkare och tandläkare anmäls i högre utsträckning än genomsnittet

Enligt Socialstyrelsen arbetade 24 procent av läkarna, 50 procent av tandläkarna och 21 procent av sjuksköterskorna inom privat sektor 2023 och fördelningen har varit relativt stabil de senaste åren.¹³ Bland individerna som anmälts till HSAN arbetar 47 procent hos en privat vårdgivare eller i egen verksamhet. För läkare och tandläkare är det en högre andel som är privatpraktiserande (56 respektive 89 procent), medan 21 procent av sjuksköterskorna är privatpraktiserande.¹⁴ I relation till fördelningen mellan privat och offentlig sektor för yrkesaktiva med legitimationsyrke, är det alltså en större andel privata läkare och tandläkare bland individerna i analysen än inom yrkeskåren i stort.

Orsak till HSAN-anmälan varierar mellan yrkesgrupperna

Bland individerna som har genomgått en prøvotid är beroendeproblematik den främsta orsaken till en anmälan, följt av oskicklighet och brott. För de individer där IVO har yrkat på återkallelse av legitimation är oskicklighet den vanligaste orsaken, följt av brott och olämplighet, se tabell 2.

Tabell 2. Antal* individer som anmälts till HSAN där tillsyn avslutats 2023–2025, uppdelat på orsak för anmälan och typ av yrkande.

Orsak	Prövotid (%)	Återkallelse av legitimation (%)
Beroende-problematik	125 (43)	20 (10)
Brott	70 (24)	57 (29)
Förskrivning	31 (11)	29 (15)
Olämplighet	25 (9)	53 (27)
Oskicklighet	79 (27)	62 (31)
Sjukdom	32 (11)	20 (10)
Övrigt	13 (4)	14 (7)

*En anmälan till HSAN kan baseras på mer än en orsak, vilket gör att summan av antalet orsaker är fler än antalet anmälda individer. Därmed överstiger även summan av andelarna 100 procent.

Källa: Inspektionen för vård och omsorg, 2026-01-02.

Den främsta orsaken till anmälan för sjuksköterskor är beroendeproblematik (55 procent). Anmälningar som gäller beroendeproblematik handlar i många fall om att yrkesutövaren har varit påverkad eller brukat narkotikaklassade preparat under arbetstid, ofta i kombination med stöld av narkotikaklassade läkemedel från sin arbetsplats. Bland läkare och tandläkare är den främsta orsaken till anmälan oskicklighet (30 procent respektive 71 procent). Oskicklighet handlar ofta om allvarliga brister i kompetens och kunskap som omfattar flera aspekter av yrkesutövningen eller brister i det

kliniska arbetet som innebär risker för patientsäkerheten. Brott handlar ofta om att individen är dömd för ett brott som har begåtts i samband med yrkesutövningen. Det kan också vara fråga om en individ som har dömts för ett brott som begåtts utanför yrkesutövningen, där brottet i sig kan påverka individens fortsatta lämplighet att utöva yrket. En anmälan som beror på olämplighet innebär att individen har agerat, i eller utanför yrkesutövningen, på ett sätt som inte är förenligt med det legitimerade yrket. Det kan exempelvis röra sig om att en individ har undanhållit sig tillsyn, bemött personal och patienter på ett opassande sätt eller har agerat utanför sina befogenheter.

I många fall finns det fler än en orsak till anmälan. Ett eget beroende kan till exempel vara anledningen till att en individ stjälar läkemedel, vilket i sin tur kan utgöra ett brott inom yrkesutövningen.

Vid misstanke om allvarligt brott anmäler IVO även individen till åtal

När IVO:s utredning visar att det finns misstanke om att individen har begått ett brott inom ramen för sin yrkesutövning som kan ge fängelse ska IVO göra en åtalsanmälan.¹⁵

Av de individer som IVO anmält till HSAN har 13 procent även åtalsanmälts av IVO i samband med anmälan.¹⁶ Nästan två av tre av åtalsanmälningar gäller sjuksköterskor (61 procent). Majoriteten av dessa anmälningar avser misstanke om stöld, innehav och bruk av narkotikaklassade läkemedel från arbetsplatsen. Läkare förekommer i 21 procent av åtalsanmälningarna och avser vanligen misstanke om brott i samband med läkemedelsförskrivning, ofta av narkotikaklassade läkemedel. Även annan brottslighet såsom bedrägeri, sexuellt ofredande eller dataintrång förekommer i anmälningarna mot läkare. Tandläkare förekommer i 5 procent av åtalsanmälningarna varav samtliga gäller misstänkt bedrägeri- och bidragsbrott kopplat till det statliga tandvårdsstödet.

En individ kan bli föremål för tillsyn flera gånger

En ny tillsyn kan inledas om individen blir anmäld till IVO på nytt eller om IVO på annat sätt får uppgifter om att personens yrkesutövning kan utgöra en risk för patientsäkerheten eller att förtroendet för den legitimerade yrkesutövaren kan ifrågasättas.

Bland de individer som ingår i den fördjupade analysen har 18 procent utretts tidigare, varav drygt hälften uppvisat så allvarliga brister att IVO kritiserat eller anmält dem till HSAN. Majoriteten av de föregående anmälningarna är ett yrkande om prøvotid.¹⁷ IVO kan också konstatera att det finns individer som blivit föremål för ny tillsyn redan inom några år efter en fullföljd prøvotid. Därtill förekommer det även individer

som ansökt om att få tillbaka sin legitimation eller förskrivningsrätt inom några år efter att den återkallats. I majoriteten av dessa fall har individen inte kunnat visa att den har kommit till rätta med de omständigheter som föranledde beslutet och därmed har HSAN avslagit ansökan.¹⁸ Det finns även exempel på läkare och tandläkare som fortsatt utöva sitt yrke trots att de fått beslut om återkallelse av legitimationen. I dessa fall har IVO anmält individerna till åtal.

Yrkesutövningen kan fortsätta under pågående tillsyn

Under tiden som en legitimerad yrkesutövare är under utredning hos IVO kan individen fortsätta arbeta med det yrke som legitimationen gäller för. Det är inte förrän HSAN har fattat ett beslut om återkallelse av legitimationen som individen inte längre har rätt att fortsätta sin yrkesutövning. I de fall där IVO ser en risk att patientsäkerheten äventyras eller att det är nödvändigt utifrån allmän synpunkt kan IVO yrka om en interimistisk återkallelse eller begränsning av förskrivningsrätten till HSAN under utredningens gång innan IVO fattat ett slutligt beslut.¹⁹

Är individerna ensampraktiserande finns det inte nödvändigtvis någon vårdgivare som har insyn i hur arbetet bedrivs och som kan uppmärksamma nytillkomna brister. Därför är det viktigt att samhället och andra instanser, så som apotek eller andra myndigheter, fortsätter anmäla misstänkta brister till IVO. Det är betydelsefull information för att säkra patientsäkerheten.

Prövotid är en skyddsåtgärd och ska värna patientsäkerheten

IVO kan yrka på prövotid när legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal har misskött sig i sin yrkesutövning eller kan ifrågasättas ur förtroendesynpunkt, men där det inte bedöms finnas tillräckliga skäl för en återkallelse av legitimationen. Ett beslut om prövotid understryker allvaret i situationen och är en skyddsåtgärd som ska trygga patientsäkerheten samtidigt som det ger individen en möjlighet att undvika en framtida återkallelse av legitimationen. Syftet med en prövotid är att individen ska komma till rätta med de brister som ligger till grund för beslutet om prövotid.²⁰

Individen behåller sin legitimation under prövotiden och får vara verksam inom hälso- och sjukvården. Individen är skyldig att informera sin arbetsgivare att den är under prövotid. IVO följer upp planen bland annat genom kontroll av intyg som individen måste lämna in i enlighet med prövotidsplanen. Om individen inte följer sin prövotidsplan eller missköter sig i

sin yrkesutövning eller på annat sätt visar sig olämplig att utöva sitt yrke under prövotiden kan legitimationen komma att återkallas.

Endast hälften fullföljer sin prövotid utan åtgärd från IVO

Av de individer i analysen som har genomgått en prövotid är det drygt hälften (52 procent) som har fullföljt sin prövotidsplan utan åtgärd från IVO.

För 28 procent av individerna har IVO gjort en ny anmälan till HSAN under prövotiden med yrkande om återkallelse av legitimation, exempelvis vid underlåtenhet att följa den fastställda prövotidsplanen. I 14 procent av fallen har individen själv begärt att få sin legitimation återkallad hos HSAN.

Skillnader i fullföljande av prövotid

Av de individer som fått beslut om en prövotid finns det skillnader i fullföljande av prövotid, både mellan olika yrkeskategorier och olika orsaker till anmälan. För tandläkare är det endast 36 procent som fullföljer sin prövotidsplan utan åtgärd från IVO, medan motsvarande andel bland läkare och sjuksköterskor är högre, 51 respektive 57 procent.

I de fall där oskicklighet finns med som orsak fullföljer endast 33 procent av individerna sin prövotid utan åtgärd från IVO. I 34 procent av fallen har IVO gjort en ny anmälan till HSAN med yrkande om återkallelse av legitimationen och i 24 procent av fallen har individen själv begärt att få sin legitimation återkallad. Vid oskicklighet ställer prövotidsplanen krav på fortbildning, bland annat genom handledning. Bland dessa individer finns det exempel där den legitimerade yrkesutövaren haft svårigheter att själv ordna med en lämplig handledare och därmed inte klarat att fullfölja planen.

Ansvar för att prövotidsplanen följs ligger helt på den legitimerade individen, oavsett om personen är verksam inom sitt yrke eller inte. Individuella förutsättningar kan därför ha stor betydelse för om en individ fullföljer sin prövotid eller om det leder till en återkallad legitimation.

Tillsyn av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal

I IVO:s uppdrag ingår tillsyn av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal där det finns en fara för patientsäkerheten. IVO får information om yrkeslegitimerade från vårdgivare och apotekspersonal, som är skyldiga enligt patientsäkerhetslagen (2010:659), PSL, att göra en anmälan till IVO om de misstänker att en person utgör en patientsäkerhetsrisk eller förskriver läkemedel i strid med vetenskap och beprövad erfarenhet. IVO får också information från andra källor, exempelvis andra myndigheter eller brottmålsdomar. Andra viktiga uppgiftslämnare är allmänheten, patienter och närstående som kontaktar IVO.

En tillsyn av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal ska klargöra om yrkesutövaren har brister i sin yrkesutövning, om det finns andra omständigheter såsom ett beroende som gör att utövaren inte kan utföra sitt arbete på ett patientsäkert sätt eller om yrkesutövaren på andra sätt är olämplig att utöva yrket. Tillsynen kan också ta ställning till om det finns händelser som kan ha påverkat allmänhetens förtroende för yrkesutövaren, till exempel att yrkesutövaren har gjort sig skyldig till brott.

En utredning leder till att IVO fattar ett beslut med eller utan kritik, eller en anmälan till HSAN som innehåller en redovisning av vad IVO kommit fram till i sin utredning och ett yrkande om åtgärd. IVO kan yrka på återkallelse av legitimation, en treårig provotid, indragning eller begränsning av förskrivningsrätt, interimistisk återkallelse med eller utan läkarundersökning och interimistisk indragning eller begränsning av förskrivningsrätt. HSAN prövar sedan ärendet och fattar ett beslut.

En hälso- och sjukvårdspersonal som fått sin legitimation återkallad kan ansöka om att få tillbaka sin legitimation hos HSAN. Vid en ansökan ombeds IVO att yttra sig i frågan innan HSAN fattar ett beslut. Det åligger helt den sökande individen själv att visa att den har kommit till rätta med omständigheterna som föranledde återkallelsen och att det inte finns något hinder att bevilja en ny legitimation (prop. 2009/10:210).

Om en hälso- och sjukvårdspersonal bedöms vara skäligen misstänkt för att i sin yrkesutövning ha begått ett brott där straffet är fängelse är IVO skyldiga att göra en anmälan till åtal (7 kap. 29 § PSL). En allmän åklagare gör sedan den straffrättsliga bedömningen.

Fotnoter

- 1 7 kap. 1 § patientsäkerhetslag (2010:659), PSL.
- 2 Data avser år 2023 då 2024 års data är preliminära vid tidpunkten för uttaget. Socialstyrelsen. Statistikdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal. [Hämtad 2026-01-14]
- 3 Endast legitimerade läkare har generell förskrivningsrätt, men även tandläkare, tandhygienister, barnmorskor och vissa sjuksköterskor får förskriva ett begränsat urval av läkemedel.
- 4 Prop. 1983/84:179 om lag om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m. och Prop. 2009/10:210 Patientsäkerhet och tillsyn.
- 5 3 kap. 7 § PSL och 6 kap. 11 § PSL.
- 6 7 kap. 29 § PSL.
- 7 7 kap. 30 § PSL.
- 8 Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. Verksamhetsredogörelse 2024.
- 9 Bestämmelser om åtgärder som påverkar en hälso- och sjukvårdspersonals legitimation regleras i 8 kap. PSL.
- 10 . Urvalet består av unika individer, om en person uppfyller kriterierna för båda grupperna tilldelas den gruppen med individer som genomgått en provotid.
- 11 Data avser år 2023 då 2024 års data är preliminära vid tidpunkten för uttaget. Socialstyrelsen. Statistikdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal. [Hämtad 2026-01-14]
- 12 Ibid.
- 13 Ibid.
- 14 Gruppen är i detta fall begränsad till där det av anmälningarna framgår att individen är verksam inom det yrke som legitimationen gäller för och där det av anmälan också framgår vilken regi de arbetar inom.
- 15 7 kap. 29 § PSL.
- 16 Avser de åtalsanmälningar som IVO gjort under utredningen som lett till en anmälan till HSAN.
- 17 På grund av brister i registreringen i myndighetens diarie- och ärendehanteringssystem kan det finnas ytterligare tillsynsärenden som inte syns i statistiken.
- 18 Det åligger helt den sökande individen själv att visa att den har kommit till rätta med omständigheterna som föranledde återkallelsen och att det inte finns något hinder att bevilja en ny legitimation. Prop. 2009/10:210 Patientsäkerhet och tillsyn.
- 19 8 kap. 6 och 9 § PSL.
- 20 Prop. 1997/98:109 Yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och Prop. 2009/10:210 Patientsäkerhet och tillsyn.